

Frank Upward, Barbara Reed, Gilian Oliver, Joanne Evans, *Recordkeeping Informatics for a Networked Age*, Monash University Publishing, Clayton 2018, ss. 289

Wydana przed trzema laty monografia znanych australijskich naukowców przyciągnęła uwagę międzynarodowego środowiska archiwalnego, stając się przedmiotem wielu recenzji oraz dyskusji i rozważań¹. Zarówno omawiana publikacja, jak i wcześniejsze prace badaczy australijskich nie spotkały się w Polsce z szerszym zainteresowaniem². Autorzy, pracownicy naukowci i wykładowcy Monash University w Clayton (na przedmieściach Melbourne), współtworzyli na początku lat 90. XX w. grupę badawczą Records Continuum Research Group. Rezultatem jej prac jest model continuum dokumentacji (Records Continuum Model, dalej: RCM), łączący optykę dokumentu specyficzną z jednej strony dla zarządzania dokumentacją, z drugiej – dla archiwistyki³. We wstępie autorzy odnoszą się do genezy modelu, sformułowanego z potrzeby nowego podejścia do zarządzania dokumentacją, które uwzględniłoby zarówno cyfrowe zapisy informacji (e-dokumenty), jak i kontekst sieciowy, w którym są one coraz powszechniej wytwarzane, używane, gromadzone i udostępniane⁴. Podstawą teoretyczną rozważań nad

¹ Zob. m.in. recenzje: Ch. Jeurgens, „Archives and Manuscripts” 2020, t. 48, nr 1, s. 90–92; S. Alaoui, „Archivaria” 2019, nr 87, s. 194–202; S.R. Demb, „The American Archivist” 2019, t. 82, z. 1, s. 229–233.

² Szerzej o modelu continuum dokumentacji w Polsce pisał m.in. Leszek Pułdowski. Zob.: idem, *Archiwistyka a zarządzanie dokumentacją: rola modeli cyklu życia i continuum dokumentacji w postrzeganiu wzajemnych związków*, [w:] *Zatrzymać przeszłość, dogonić przyszłość. Pamiętnik VI Powszechnego Zjazdu Archiwistów Polskich*, Wrocław 5–7 września 2012 r., red. W. Chorążyczewski, K. Strykowski, Toruń 2013, s. 51–78; idem, *Model cyklu życia dokumentacji*, „Archeion” 2014, t. 115, s. 177–225.

³ Zob. S. McKemmish, F. Upward, B. Reed, *Records Continuum Model*, [w:] *Encyclopedia of Library and Information Sciences*, red. M.J. Bates, M. Niles-Maac, wyd. 3, Nowy Jork 2010, s. 4447–4459.

⁴ Zob. artykuł V. Frings-Hessami, poświęcony możliwościom stosowania modelu RCM w innych niż anglosaska tradycjach kancelaryjnych: idem, *Continuum, continuity, continuum actions: reflection on the meaning of a continuum perspective and on its compatibility with a life cycle framework*, „Archival Science” 2021, t. 21, z. 4, <https://doi.org/10.1007/s10502-021->

rolą i ewolucją zarządzania dokumentacją/informacją w erze cyfrowej jest teoria strukturacji Anthony'ego Giddensa, zwłaszcza teza o podziale struktur władzy na zasoby alokacji i zasoby autorytetu. Autorzy konstatują, że zasoby informacji należą do zasobów alokacji, w szczególności w świetle ich masowego rozprzestrzeniania się w erze Webu, zarówno w aspekcie rozmiarów, jak i coraz nowocześniejszych cyfrowych narzędzi (technik/technologii) wytwarzania. Dowodzą, że w XXI w. sposób wytwarzania informacji znacząco wyprzedza naszą zdolność jej społecznego wykorzystania we wszystkich trzech klasach zasobów autorytetu, prowadząc do kryzysu organizacji społecznej czasoprzestrzeni, zaburzenia organizacji życia społecznego, zarówno w odniesieniu do organizacji, jak i jednostek, oraz zmniejszenia ich szans życiowych.

Recordkeeping Informatics for a Networked Age jest jednocześnie rozszerzeniem koncepcji continuum dokumentacji na systemy informatyczne i aplikacje komputerowe służące do dokumentowania działalności, gromadzenia i przechowywania informacji oraz jej wartościowania i archiwizacji w coraz bardziej złożonym społeczeństwie sieciowym. Badacze zwracają uwagę, iż w zarządzaniu dokumentacją, ale też w archiwistyce, zbyt dużą wagę przykładają się do „produktów” systemów elektronicznych zarządzania dokumentacją, takich jak informacja, zbiory danych, obiekty i dokumenty cyfrowe, a zbyt małą do narzędzi, systemów, relacji i zasad, w rezultacie których powstają. Podkreślają, że warunkiem zapewnienia wiarygodności dokumentu jako dowodu działalności twórcy, a także jego autentyczności i trwałości jako elementu dziedzictwa kulturowego jest równoważne podejście do kontekstu powstania dokumentu bądź informacji oraz jego proveniencji.

Publikacja przedstawia rozwinięcie badań nad systemami informatycznymi, mającymi zastosowanie i składającymi się na elektroniczne systemy zarządzania dokumentacją z wykorzystaniem modelu RCM, przenosząc go i dostosowując do warunków powszechnej sieci rozległej. Tytułowa informatyka zarządzania dokumentacją jest rozumiana szeroko, poczynając od prostych aplikacji biurowych, poprzez systemy zarządzania obiegiem informacji w sieciach rozległych, na technologiach archiwizacji i trwałego przechowywania dużych zbiorów danych (Big Data) kończąc. Autorzy akcentują potrzebę i konstruują w tym celu nowe, docelowe podejście do zarządzania dokumentacją w erze cyfrowej, określając je terminem jednolitej koncepcji zarządzania dokumentacją (Recordkeeping

09371-2 [dostęp: 1.12.2021]. Autorka zwraca uwagę na problemy terminologiczne związane z rozumieniem koncepcji RCM w innych językach niż angielski.

Single Mind). Punktem wyjściowym jest założenie, że kluczowym aspektem zarządzania dokumentacją jest zapisywanie informacji o działaniach tzw. aktorów (przeważnie ludzi), podczas gdy informatyka skupia się na sposobach prezentacji i przetwarzania informacji. W tym kontekście recordkeeping informatics to kombinacja tych dwóch podejść: to sposób w jaki zapisana informacja jest gromadzona i utrwalana, archiwizowana i udostępniana jako dowód działalności za pomocą nowoczesnych (dostępnych tu i teraz) technologii informacyjno-komunikacyjnych. W publikacji wskazuje się także na konieczność konwergencji różnych specjalizacji zawodowych, w tym – poza klasycznym zarządzaniem dokumentacją i archiwistyką – takich jak zarządzanie bazami danych, architektura systemów itp.

Jak podkreśla jeden z recenzentów „Książka jest bogata intelektualnie, konceptualnie gęsta i wymaga pewnego rozpakowania”⁵.

Chociaż *Recordkeeping Informatics for a Networked Age* wnosi cenny wkład w formułowanie bardziej całościowego (aby nie użyć spowszechniałego terminu – holistycznego) podejścia do zarządzania cyfrowymi dokumentami i archiwami, jednak wzbudza wątpliwości, czy przedstawiona koncepcja będzie wystarczająco jasna dla szerokiego spektrum odbiorców, dla których jest przeznaczona – archiwistów, zarządców informacji i dokumentacji, projektantów i architektów systemów, specjalistów informatyki sektorowej. Wydaje się, że praca jest zbyt szczegółowa w warstwie podstaw teoretycznych i zbyt ogólna w odniesieniu do praktycznej archiwistyki. Sprawia to, że kontekst teoretyczny jest gęsty i trudny do zastosowania w dostępnych współcześnie systemach zarządzania dokumentacją i archiwami. Niemniej jednak cel autorów – promowanie zbliżenia archiwistyki i informatyki w dobie cyfrowej i w erze powszechnego Internetu, jako sposobu na lepsze zarządzanie zasobami dziedzictwa kulturowego, jest stymulujący i aktualny. Jednak aby dobrze zrozumieć koncept autorów, warto zapoznać się z wcześniejszymi ich pracami: *Achieving the right balance. Recordkeeping informatics – Part 1* („The Informaa quarterly. Official bulletin of the Records Management Association of Australia”, 2009, vol. 25, no. 1, s. 18–21); *Achieving the right balance. Recordkeeping informatics – Part 2*, (ibidem, 2010, vol. 26, no. 1, s. 42–52); *Recordkeeping informatics. Re-figuring a discipline in crisis with a single-minded approach* („Records Management Journal”, 2013, vol. 23, no. 1, s. 37–50); *A Background paper for a conversation on a single-minded approach to recordkeeping*

⁵ S.R. Demb, op.cit., s. 230.

informatics, Brisbane 2012, <http://ica2012.ica.org/files/pdf/Full%20papers%20upload/ica12Final00200.pdf> [dostęp: 1.12.2021]; *Recordkeeping informatics. Building a discipline base. Triennial Conference of the DLM Forum 7, Lisboa, 2014*, http://purl.pt/26107/1/DLM2014_PDF/02%20-%20Recordkeeping%20Informatics%20Building%20the%20Discipline%20Base.pdf [dostęp: 1.12.2021].

Publikacja jest także, z punktu widzenia polskiej archiwistyki, trudna w odbiorze z innych jeszcze powodów. Pierwszy to przeniesienie metody badawczej i samej koncepcji strukturacji Giddensa na grunt archiwistyki. Drugi to bariery terminologiczne istniejące w archiwistyce polskiej, wynikające z niewielkiego stopnia konwergencji terminologii archiwistycznej i informatycznej. I choć w obliczu osiągnięć i dorobku australijskiej archiwistyki cyfrowej ta dziedzina jest w Polsce na początku drogi, warto poznać ten dorobek.

Ewa Rosowska-Jakubczyk

Naczelną Dyrekcją Archiwów Państwowych / The State Archives Head Office (Poland)
erosowska@archiwa.gov.pl, ORCID 0000-0001-8882-5709